

Osnovna šola Bogojina, Slovenija

Sabina Juhart

Pojav epidemije koronavirusne bolezni je marca 2020 tudi našo državo postavil v situacijo, ki nas je stresla, pretresla, vrgla iz vsakdanjih življenjskih tirov in vedenjskih vzorcev, po katerih smo bili vajeni živeti, ter zahtevala od nas številne spremembe v vsakodnevem življenju, vključno z osnovnošolskim izobraževanjem.

Med zimskimi počitnicami (od 24. do 28. februarja 2020), ko so sodelavci in otroci veselo počitnikovali in si nabirali energijo za nove šolske in delovne izzive, sem kot odgovorna za vodenje šole že pripravljala ukrepe za zaščito zdravja otrok in vseh zaposlenih. Naše družine in otroke smo obvestili o spremembah na področju varovanja zdravja in o potrebi po resnem in odgovornem spremljanju zdravja otrok. Takrat smo staršem poslali sporočilo, naj po zimskih počitnicah v šolo pridejo le zdravi otroci, sicer jih bomo zaposleni v šoli napotili nazaj domov. Nismo pa pričakovali, da bodo šole v Sloveniji 16. marca 2020 zaprle vrata. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport je odločilo, da s 23. marcem 2020 vse šole v Sloveniji obvezno začnejo izvajati izobraževanje na daljavo. Tako smo bili vsi, zaposleni v šoli, učenske in učenci, starši, »pahnjeni« v novo izkušnjo – izobraževanje na daljavo.

Za pravilno razumevanje izobraževanja na daljavo je pomembno ločiti med dvema različnima terminoma: e-izobraževanje in izobraževanje na daljavo (IND). E-izobraževanje smo v osnovnošolskem vzgojno-izobraževalnem procesu že izvajali z vključevanjem različnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) v procese učenja (uporaba računalnikov, tablic, pametnih telefonov). Vendar je bila IKT zgolj dopolnilo in eno izmed orodij v učnem procesu, ki je potekal v šoli.

Izobraževanje na daljavo pa je posebna oblika izobraževanja, pri kateri sta učenec in učitelj prostorsko ločena, učna komunikacija pa poteka izključno prek orodij IKT (računalnik, telefon ...) in drugih komunikacijskih kanalov (e-pošta, spletne učilnice (Xool-time), videokonference – Zoom, forumi, klepetalnice itd).

Vzgojno-izobraževalni cilji med izobraževanjem na daljavo

Navodila ministrstva, pristojnega za šolstvo (MIZŠ), so med izobraževanjem na daljavo v ospredje postavljala naslednje cilje:

- ohranjanje kontinuitete vzgojno-izobraževalnega dela (da učenci ohranijo stik z vzgojno-izobraževalnimi vsebinami, učiteljem, učenci); osredotočenost na utrjevanje pretekle učne snovi in na temeljne standarde znanja pri usvajanju novih učnih vsebin;
- aprila in maja pa se je vzgojno-izobraževalno delo osredotočalo tudi na preverjanje in ocenjevanje znanja;
- prizadevanje za stik z vsakim učencem in za njegovo odzivnost;
- ohranjanje pozitivne psihofizične naravnosti med epidemijo;
- spodbuden zaključek šolskega leta.

Na videz preprosti cilji so bili zelo kompleksni, saj so zajemali:

- kognitivni razvoj učencev;
- razvijanje veščin in spretnosti za uporabo IKT pri učencih, ki doslej niso imeli tovrstnih izkušenj;
- spodbujanje čim bolj samostojnega učenja (organizacija prostora, časa, pripomočkov za delo, načrtovanje časa, potrebnega za izobraževanje na daljavo);
- spremljanje napredka učencev (glede na povratne informacije);
- skrb za telesno dejavnost učencev;
- čustveno podporo in pomoč učencem (še posebej tistim, ki doma niso imeli spodbudnega delovnega okolja in drugih spodbud);
- socialni vidik (spodbujanje komuniciranja, sodelovanja na različnih ravneh – z učitelji, sošolci, starši, medsebojno spodbujanje, opolnomočenje ...).

Potek izobraževanja na daljavo

Zaradi okoliščin, v katere smo bili pahnjeni praktično čez noč, deležniki vzgojno-izobraževalnega procesa (učitelji, učenci, starši) nismo imeli možnosti za predhodne priprave. Tako je izobraževanje na daljavo prvi in drugi teden potekalo preko naše spletne strani, kamor so učitelji nalagali učna gradiva. Vzporedno s tem se je odvijala tudi komunikacija po telefonu, e-pošti in drugih dostopnih komunikacijskih kanalih.

Z možnostjo, ki jo je na pobudo MIZŠ ponudil E-asistent, torej s komunikacijo preko spletnih učilnic, smo v tretjem tednu izo-

braževanja na daljavo učno komunikacijo preusmerili v spletne učilnice (Xooltime). Pedagoško delo smo nadgradili tudi z nekaterimi pobudami, ki so nam jih učenci in starši posredovali v spletni anketi.

Od začetka izvajanja izobraževanja na daljavo, od 23. marca 2020, smo vsak dan iskali, usklajevali in prilagajali vse možne načine in poti za to, da bi ga kar najboljše izvedli.

Vzporedno s tem smo prilagodili urnike. Sledili smo navodilom MIZŠ in strokovnim smernicam Zavoda za šolstvo ter NIJZ, ki so pripravljali zakonske in pedagoške usmeritve glede izvajanja izobraževanja na daljavo.

Zaprosila sem tudi za donacijo opreme – računalnikov, tablic –, saj kar nekaj naših učencev ni imelo možnosti za izobraževanje na daljavo. Tako smo v tem obdobju z donacijami postopno pridobili dvanajst računalnikov oziroma tablic in jih razdelili učencem.

Z učitelji, svetovalno službo, specialnimi pedagoginjami smo ves čas izobraževanja na daljavo sodelovali na različne načine: dnevna komunikacija oziroma tedenske videokonference, komunicirali smo preko e-pošte in drugih kanalov. Načrtovali smo delo, se dogovarjali o dejavnostih, iskali kar najboljše možnosti za izvedbo pouka, usklajevali dejavnosti, urnike. Učitelji so v svojih strokovnih aktivih usklajevali dnevne dejavnosti, načrtovali izobraževalne vsebine in iskali najboljše možnosti za virtualno komuniciranje z učenci. Posebno pozornost smo namenili učencem s posebnimi potrebami, ki smo jim v sodelovanju s specialnimi pedagoginjami in razredniki zagotovili dodatno pomoč in spodbude.

Prav tako smo vzpostavili stike in stalno sodelovanje s starši (učitelji, svetovalna služba, specialne pedagoginje, ravnateljica smo bili z njimi v stiku po elektronski pošti in po telefonu, na šolski spletni strani pa smo tedensko objavljali informacije in obvestila staršem in učencem).

Evalvacija našega vzgojno-izobraževalnega dela

Namen evalvacije našega vzgojno-izobraževalnega dela na daljavo je bil predvsem:

1. Ugotoviti, koliko in kako uspešno smo uresničili cilje IND, in sicer:
 - ohranjanje kontinuitete vzgojno-izobraževalnega dela (da učenci ohranijo stik z vzgojno-izobraževalnimi vsebinami, učiteljem, drugimi učenci); osredotočenost na utrjevanje

pretekle učne snovi in na temeljne standarde znanja pri usvajanju novih učnih vsebin;

- preverjanje in ocenjevanje znanja (april, maj);
 - stik z vsakim učencem in odzivnost vsakega od njih;
 - ohranjanje pozitivne psihofizične naravnosti med epidemijo;
 - spodbuden zaključek šolskega leta.
2. Preveriti, s katerimi izzivi in težavami smo se v procesu izvajanja izobraževanja na daljavo soočali.
 3. Ugotoviti prednosti in pomanjkljivosti izobraževanja na daljavo, kot so se pokazale v skoraj trimesečnem obdobju njegovega trajanja.
 4. Na osnovi sprotnega spremljanja in zaključne evalvacije pripraviti načrt za IND, ki bi pripomogel k celovitejšemu e-izobraževanju in izobraževanju na daljavo (če bi znova prišlo do tovrstnih potreb), in ga vključiti v naš letni delovni načrt za šolsko leto 2020/2021.

Instrumenti evalvacije:

- Komunikacija in izmenjava povratnih informacij med vsemi deležniki (učenci, učitelji, starši, svet staršev) v času izvajanja izobraževanja na daljavo.
- Spletna anketa za učence in starše, s pomočjo katere smo IND nagradili, kolikor je bilo v danih okoliščinah mogoče (poudarek na vzpostavljanju kar najrazličnejših komunikacijskih kanalov, da bi bil stik z učenci čim boljši, posledično pa bi bili čim boljši tudi sodelovanje, razumevanje učne snovi ter motivacija učencev za učenje od doma).
- Povratne informacije učencev v procesu izobraževanja na daljavo (preverjanje ciljev in drugo).
- Rezultati, pridobljeni med izobraževanjem na daljavo, in zadovoljstvo učencev z njim.
- Evalvacija v kolektivu po zaključenem izobraževanju na daljavo.
- Podrobno spremljanje in pisna evidenca ravnateljice o celotnem obdobju izobraževanja na daljavo (arhiv ravnateljice).

Povzetek ugotovitev in rezultatov evalvacije

Izobraževanje na daljavo je posebna oblika izobraževanja, za katero morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

1. ustrezna infrastruktura, kar pomeni opremljenost vseh deležnikov (šola, učitelji, učenci) za izobraževanje na daljavo (dostop do izobraževalnih vsebin);
2. ustrezna tehnologija in virtualna okolja, ki v vzgojno-izobraževalnem procesu podpirajo, omogočajo izobraževanje na daljavo, saj to poteka izključno po različnih informacijskih in telekomunikacijskih kanalih;
3. ustrezne izobraževalne vsebine za izobraževanje na daljavo/vsebine, primerne za izobraževanje na daljavo;
4. posebne tehnike načrtovanja izobraževalnih gradiv;
5. samostojen pristop učencev k izobraževanju na daljavo, razvite veščine učenja, organiziranost;
6. razvite e-kompetence tako pri učencih kot pri učiteljih:
 - zmožnost komunikacije in sodelovanja na daljavo med učitelji, učenci, vodstvom šole, starši, vzajemno sodelovanje;
 - zmožnost iskanja, zbiranja, obdelovanja, vrednotenja podatkov in informacij za usvajanje novih znanj in izvedbo celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa (tudi preverjanja in ocenjevanja);
 - varna raba spleta in upoštevanje etičnih načel;
 - priprava, ustvarjanje, posodabljanje, objava gradiv;
 - zmožnost načrtovanja, izvedbe celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa, to je pouka in evalvacije z uporabo IKT;
7. ustrezna pedagoška podpora;
8. posebni pristopi k ureditvi vseh organizacijskih in administrativnih zadev ter upravljanje izobraževalnega procesa.

V nastalih okoliščinah vsi naštetih pogoji seveda niso bili izpolnjeni, zato smo se soočali z različnimi izzivi in težavami. V ospredju je bilo predvsem naslednje:

- pomanjkljiva in manj ustrezna infrastruktura tako pri učencih kot pri nekaterih zaposlenih; kar nekaj učencem smo posodili šolske računalnike in tablice in med izobraževanjem na daljavo od donatorjev pridobili dvanajst računalnikov oziroma tablic;
- slaba opremljenost večjega števila učencev s kompetencami, veščinami, spretnostmi, znanji, potrebnimi za izobraževanje na daljavo (še posebej to velja za učence prve triade, pa tudi za kar nekaj učencev iz višjih razredov);

- raznolikost učencev in s tem tudi vprašanje o ustreznosti ponujenih izobraževalnih gradiv in izbranih komunikacijskih kanalov;
- slaba odzivnost nekaterih učencev (še posebej tistih, ki doma niso imeli ustrezne podpore, pomoči, pogojev za učenje na daljavo);
- predvsem v prvi triadi učenci niso dovolj samostojni za izobraževanje na daljavo, podobno velja tudi za nekatere učence višjih razredov; razlogov je več in so povezani s številnimi dejavniki: razvojna stopnja učencev, pismenost, motivacija, organiziranost učencev, razvite učne strategije in kompetence za delo z izobraževalnimi vsebinami, ki so jih učitelji posredovali predvsem preko spletnih učilnic (Xooltime) in drugih virtualnih kanalov;
- sodelovanje staršev je bilo še posebej pomembno in nujno na nižji stopnji; njihovo pomoč pa so potrebovali tudi učenci višjih razredov; zato so bili starši intenzivno vpeti v procese izobraževanja na daljavo, kar je vplivalo na njihovo obremenitev;
- težje kot sicer je bilo preverjati samostojnost učencev pri delu in ali razumejo kognitivne cilje, pridobiti povratne informacije pri učencih, še posebno pri preverjanju in ocenjevanju znanja;
- za načrtovanje in izvajanje izobraževanja na daljavo je bila potrebna popolnoma drugačna organizacija dela na ravni šole, načrtovanje dela učiteljev je bilo zahtevnejše, za izvedbo izobraževanja je bilo potrebnega veliko več časa, kot ga terja pouk v šoli.

Prednosti in pomanjkljivosti IND, kot so se pokazale glede na cilje in kot smo jih povzeli v skupaj z učenci

Zaznali smo naslednje prednosti IND:

- učenec sam načrtuje urnik in tempo dela;
- učenec sam izbere kraj in čas za učenje: lahko delaš, kadar hočeš;
- učenci imajo več časa za premislek o učnih izzivih in za reševanje nalog;
- manj predmetov na dan;
- ni treba vstajati zgodaj zjutraj;

- delo je zaradi uporabe IKT bolj zanimivo;
- delo je bolj zanimivo za starejše osnovnošolce;
- več prostega časa;
- učenje v pižami;
- delo je bolj sproščeno;
- več časa z družino;
- manj strahu pred spraševanjem, ocenjevanjem.

Zaznali pa smo tudi naslednje pomanjkljivosti IND:

- za samostojno izobraževanje na daljavo je nujna določena razvojna stopnja otroka;
- pomanjkanje družabnih stikov, ki so eden bistvenih dejavnikov uspešnega osnovnošolskega učenja;
- kvarni vplivi tehnologije, preveč sedenja pred zasloni;
- vprašanja, ki se nanašajo na avtorske pravice, zasebnost, varnost, preprečevanje zlorab;
- vprašanja, vezana na samostojnost učencev pri preverjanju in ocenjevanja znanja;
- pomanjkanje učiteljeve ustne razlage in zato slabše razumevanje zahtevnejših navodil (še zlasti pri učno šibkejših učencih);
- dodatno razlago je bilo pri IND včasih težko dobiti;
- pomagati morajo starši;
- včasih nagaja internet;
- vsi učenci nimajo ustreznih razmer za izobraževanje na daljavo niti ne znajo delati z IKT;
- težava je, če je v hiši več učencev in premalo računalnikov;
- pomanjkanje stikov s sošolci in vrstniki.

Pomembne ugotovite naše evalvacije so tudi naslednje. *Vsi, tako učenci in učitelji kot starši*, so pridobili neprecenljive izkušnje, za katere sem prepričana, da bodo pomembno vplivale na naše nadaljnje vzgojno-izobraževalno delo in življenje nasploh.

Vsi učenci oš Bogojina so v obdobju izobraževanja na daljavo pridobili veliko pomembnih novih izkušenj na področju drugačnega učenja (uporaba spletnih učilnic in drugih komunikacijskih kanalov, pridobili so nekatera nova znanja in veščine pri uporabi IKT za potrebe učenja), pa tudi druge življenjske izkušnje, ki so bile posledica drugačnih vedenjskih vzorcev kot pred pojavom

epidemije covida-19. Med nadaljnjim izobraževanjem bodo naštet lahko še nadgradili.

Prav tako so vsi učenci uspešno zaključili lansko šolsko leto. Vrzeli v znanju, ki so nastale med izobraževanjem na daljavo, bomo s sistematičnim in premišljenim načrtovanjem vzgojno-izobraževalnega dela za šolsko leto 2020/2021 poskušali odpraviti.

Kar je najpomembnejše, vsi – tako učenci kot zaposleni v oš Bogojina – smo ostali zdravi in pozitivno naravnani.

Na temelju izkušenj in strokovne literature, ki obravnava izobraževanje na daljavo, lahko z gotovostjo povzamemo, da za osnovno šolo izobraževanje na daljavo kot edina oblika in možnost vzgojno-izobraževalnega dela ni najprimernejše, saj sta za učence zelo pomembna osebni stik z učiteljem in medvrstniško sodelovanje in učenje. Prav tako so za samostojno izobraževanje na daljavo potrebni določeni pogoji z vidika razvojne stopnje otrok, saj morajo biti otroci dovolj samostojni, usvojiti morajo večšine učenja, organiziranost ... Mlajši učenci (prva triada) še niso opismenjeni, so nesamostojni in potrebujejo več spodbud za učenje, nimajo razvitih učnih strategij niti veščin za učenje ter potrebujejo več pomoči staršev. Mlajši učenci še posebej potrebujejo telesno bližino in neposreden stik z učiteljem ter take metode učenja, ki temeljijo na konkretnih vizualnih in drugih senzornih dejavnostih.

Možnosti za uporabo IND v osnovni šoli:

- IND kot morebitna dopolnilna, dodatna oblika ob klasičnem pouku;
- za učence, ki so dalj časa odsotni od pouka, so v tujini ali na dolgotrajnem zdravljenju.

Vsekakor pa vzgojno-izobraževalno delo v sodobni šoli brez e-učenja nima perspektive.

Če bi se v prihodnje pokazala potreba po celovitem izobraževanju na daljavo tudi z vidika pridobivanja novega znanja, bi bilo treba zagotoviti:

- večmedijske in interaktivne izobraževalne vsebine: avdio- in videoizseke, animacije, simulacije in avtomatske odzive izobraževalnega sistema na dejavnost uporabnika;
- spletne konferenčne in videokonferenčne sisteme, ki omogočajo delitev aplikacij, elektronsko tablo, virtualne učilnice ter komunikacijo in predavanja na daljavo;
- večnivojsko preverjanje pridobljenega znanja in ustreznosti e-izobraževanja: z različnimi tipi vprašanj, s sledenjem de-

javnostim uporabnikov, z anketami in statistično obdelavo podatkov;

- sodelovanje med učečimi, ki bi omogočalo skupinsko delo ter diskusije in navidezne učilnice;
- raznoliko komunikacijo z učitelji ali mentorji, ki je lahko posredna (e-pošta, diskusije, oglasne deske) ali neposredna (klepetalnice, avdio- in videokonference);
- podpora vsem učečim: gre za podporo s pedagoškega in tehničnega vidika.

Zato bo nadgradnja e-izobraževanja in izobraževanje na daljavo izhajala iz ugotovitev, ki jih bo prinesla naša samoevalvacija, preučiti bo treba omenjene dejavnike in dejavnike, ki omogočajo celovito izobraževanje na daljavo.

Da bi nadgradili e-izobraževanje in izobraževanje na daljavo, smo junija imenovali tudi razvojni tim, ki je v sodelovanju z ravnateljico že začel prve dejavnosti na omenjenih področjih in v zvezi z dejavniki, ki se nam zdijo pomembni.

V času epidemije in izobraževanja učencev na daljavo je v šoli delo opravljalo kar nekaj zaposlenih, predvsem tehnični kader, administrativno osebje, svetovalna služba in ravnateljica (deset ljudi). Zagotavljanje pogojev za delo v nevarnih razmerah za vse, ki smo delali na delovnem mestu, in vodenje ter koordiniranje dela učiteljskega zbora je bilo zelo zahteven in kompleksen izziv, saj so se razmere in pogoji za delo vsak dan spreminjali, kar je zahtevalo hitro prilagajanje in iskanje novih strategij, nenehno načrtovanje, spremenjeno organizacijo dela in izvedbo samo.

Naj omenim, da smo zaščitne maske med epidemijo, ko jih ni bilo mogoče dobiti, šivali v šoli. Čistilki sta zašili skoraj tristo mask, ki smo jih opremili z našim logotipom in sloganom »Ostani zdrav, bodi kul«. Pri vходу v šolo pa smo pripravili razstavo obraznih zaščitnih mask.

Skoraj trimesečno obdobje izobraževanja na daljavo (od 23. marca do 27. maja 2020) nas je spodbudilo h kompleksni evalvaciji našega dela ter k razmisleku o potrebi po celoviti nadgradnji e-izobraževanja in izobraževanja na daljavo. Podrobno pisno spremljanje celotnega obdobja izobraževanja na daljavo in evidence o njem sem v šolskem arhivu shranila v treh debelih fasciklih: Izobraževanje na daljavo, Korona 1 in Korona 2.

■ **Sabina Juhart** je ravnateljica Osnovne šole Bogojina.
sabina.juhart@guest.arnes.si